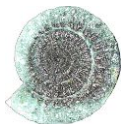

Haapavesi 2021

**Piipsannevan kiviainesottoalueen
arkeologinen inventointi**

Jaana Itäpalo 12.1.2022

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIA*PALVELU*

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Haapaveden Piipsannevan tuulivoimahankkeen kiviainesottoalueella, alue sijaitsee Haapavedeltä n. 15 km kaakkoon. Tarkastelualueen pinta-ala on n. 55 ha, ja se on tasaista rämettä, matalaa kivikkoista kangasta, itäosassa on korkeammalle kohoava Siikaniemen kalliot. Maastotyön suoritti FM Jaana Itäpalo 12.8.2021. Työn tilaaja on Afry Finland Oy.

Kohdealue rajautuu pohjoisessa Piipsannevan tuulivoimapuistoon, joka on inventoitu vuonna 2018, sen suunnittelualueelta paikannettiin lähinnä tervanvalmistuspaikkoja. Kohdealueelta ei tunnettu arkeologisia kohteita ennen inventointia. Inventoinnissa löytyi Siikaniemen kallioilta vanhoja kiviaineksen ottoon liittyviä jättekiviä. Joitakin jättekiviä on koottu myöhemmin rajakivien tapaan, mutta ne eivät sijaitse kuitenkaan vanhoilla tila- tai muilla rajalinjoilla.

Sisällysluettelo

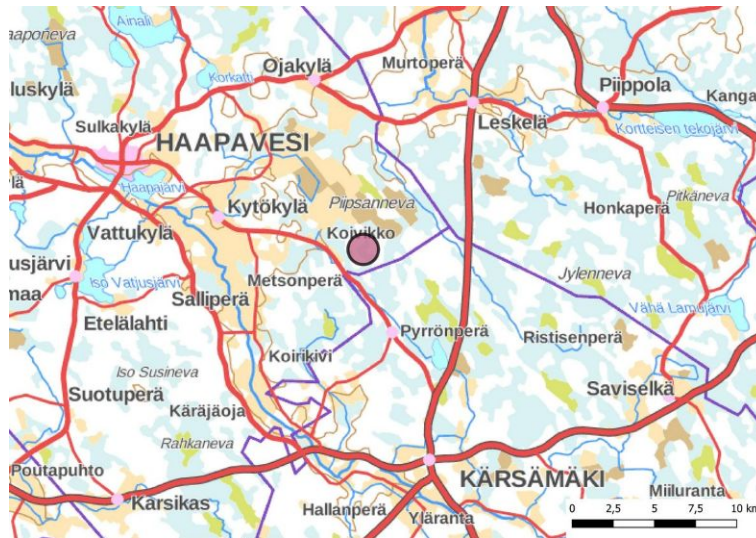
	S.
1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1 Tutkimushistoria.....	4
2.2 Menetelmä.....	4
3. Maisema, topografia ja geologia.....	4
4. Alueen maankäytön historiaa	7
5. Tulokset.....	8
6. Kohdetiedot.....	9
7. Aineistoluettelo.....	12

Kansikuva: Kuva 1. Siikaniemen pohjoisreunan kallioita kuvattuna pohjoiseen.

1. Perustiedot

Selvitysalue: Piipsannevan kiviainesottoalue, n. 55 ha **Tilaaaja:** Afry Finland Oy
Laji: osainventointi **Kenttätyöaika:** 12.8.2021
Karttanumerot: TM35-lehtijako R4313L, vanha yleislehtijako 341105 (mk 1:20000)
Korkeus: n. 112,50 – 130 m mpy **Koordinaattijärjestelmä:** ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Aiemmat löydöt: - **Inventointilöydöt:** -
Aiemmat tutkimukset: (Lähialueella 2018 Jaana Itäpalo ja Hans-Peter Schulz, inventointi).

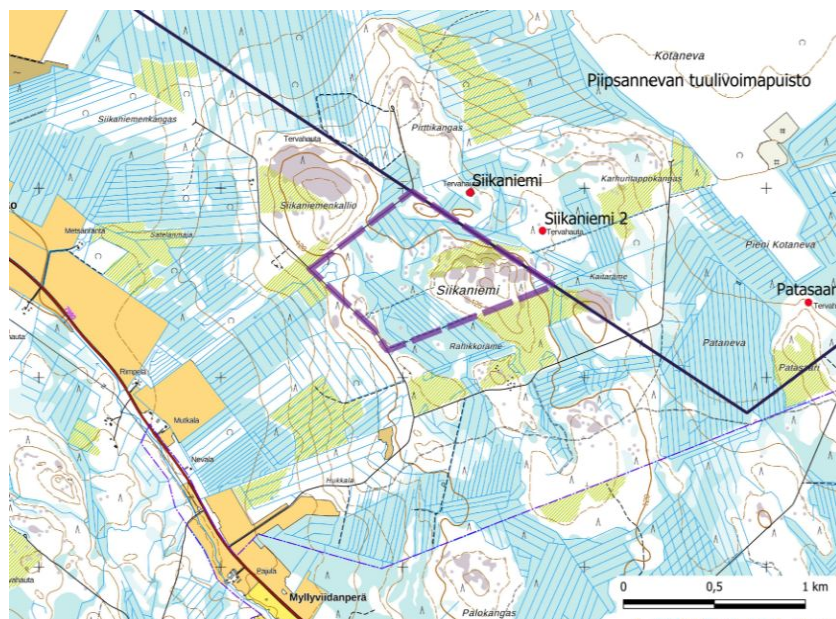

Kohtealueen yleissijainti.

Taustakartta Mml 8/2021.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Haapaveden Piipsannevan tuulivoimahankkeeseen liittyen tehtiin puiston eteläpuolella suunnitellulla kiviainesottoalueella arkeologinen inventointi myöhäiskesällä 2021. Pohjoispuolella sijaitseva tuulivoimapuiston suunnittelualue inventoitiin vuonna 2018, jolloin paikannettiin lähinnä tervahautoja ja tervanvalmistupaikoilla asumiseen liittyviä tervapirttien pohjia ja kiukaiden jäännöksiä. Nyt inventoinnin kohteena olevalta suunnitellulta ottoalueelta ei ollut tiedossa arkeologisia kohteita, lähimmät tunnetut kohteet ovat tervahautakohteet **Siikaniemi** ja **Siikaniemi 2** n. 150-200 m pohjoiseen.

Lähtötilanne ennen inventointia: selvitysalue rajattu katkoviivalla, pohjoispuolelle Piipsannevan tuulivoimapuisto. Lähimmät tunnetut arkeologiset kohteet ovat **Siikaniemi** ja **Siikaniemi 2**, kohdetiedot Museoviraston rekisteriportaalin mukaan. Taustakartta 8/2021 Mml.

2.1 Tutkimushistoria

Vuonna 2018 tehtiin inventointi pohjoispuolella sijaitsevalla Piipsannevan tuulivoimapuiston suunnittelu-alueella, jolloin paikannettiin tervanvalmistuspaikkoja. Nyt kohteena oleva alue ei kuulunut selvitykseen, ja ilmeisesti sitä ei ole aikaisemmin mitenkään arkeologisesti arvioitu.

2.2 Menetelmä

Maastoinventointi perustui Maanmittaushallituksen maaperäkarttoihin, ortokuvaan, korkeusmalliin, korkeusprofiiliin, laserkeilausaineistoon, Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan ja etenkin Piipsannevan tuulivoimapuiston vuoden 2018 arkeologisen selvityksen tietoihin ja tuloksiin. Kirjallisuuden, netistä löytyvän arkistoaineiston ja historiallisen karttamateriaalin avulla selvitettiin alueen maankäytön historiaa. Historiallisena karttamateriaalina käytettiin lähinnä vuoden 1843 pitäjänkarttaa, josta ilmenee mm. asutus, viljelykset, vesistöt sekä tiet ja muut kulkuväylät. Vanhimman seudusta vuonna 1953 laaditun peruskartan avulla arvioitiin lähihistoriassa tapahtuneita maankäytön vaikutuksia mahdollisiin alueella sijaitseviin arkeologisiin kohteisiin.

Kenttätöyömenetelmät olivat pintahavainnointi, valokuvaaminen ja käsikairalla kairaus. Noin puolet alueesta on avohakattu ja metsäaurattu, näillä havaintomahdollisuudet olivat paikoin olemattomat tiheän pusikon ja taimikon takia. Kivikkoiset tasaiset kankaat ja ojitetut rämet ovat epäpotentiaalisia arkeologisten kohteiden sijainnille, ja ne jätettiin vähemmälle huomiolle.

3. Maisema, topografia ja geologia

Kohdealue ortokuvalla, tunnetut muinaisjäännökset punaisina ympyröinä ja alueina, sijaintitiedot Museoviraston rekisteriportaalin mukaan. Ortokuva Mml 8/2021.

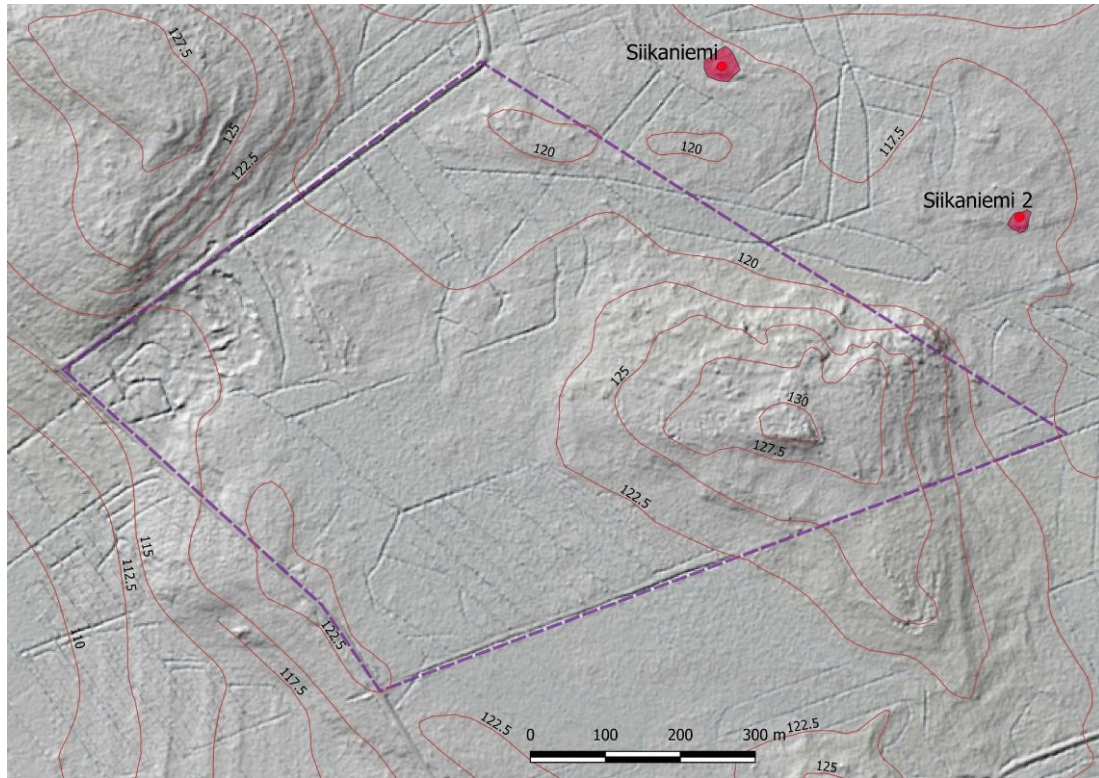
Alue sijaitsee Haapaveden keskustasta n. 15 km kaakkoon Piipsannevan eteläpuolella asumattomalla alueella, lounaisreunalla kulkee metsätie. Alue on tasaista ojittua rämettä ja jokseenkin tasaista kivikkoista

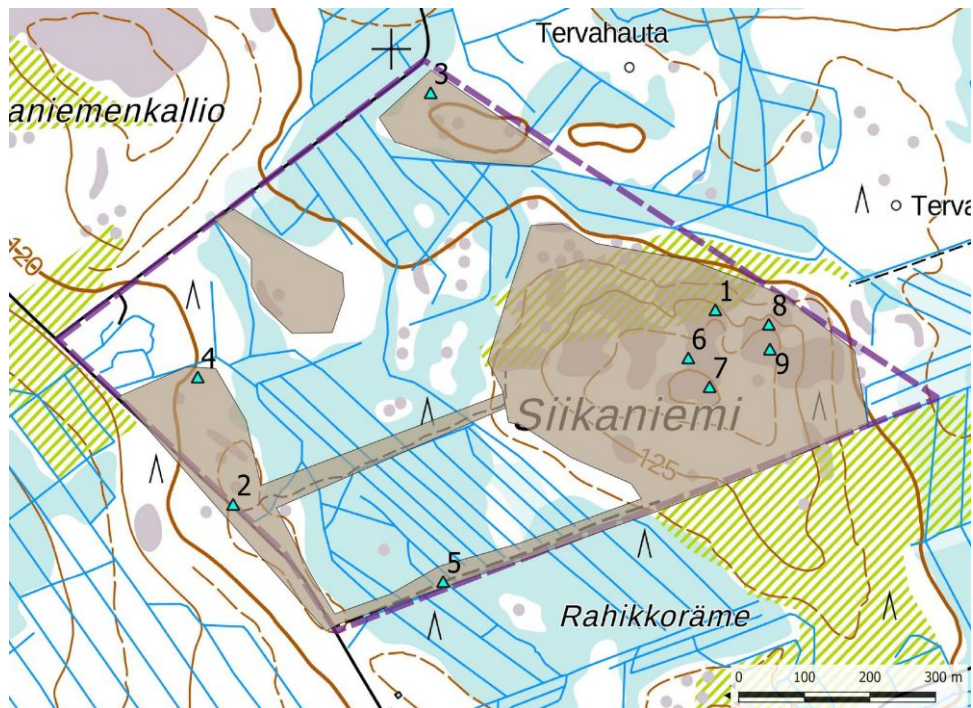

kangasta, itäosassa on laaja Siikaniemen kallioalue, jolla esiintyy suhteellisen selvää korkeusvaihtelua, enimmillään n. 7 m / 100 m.

Turvemaiden ulkopuolella maaperä on pääosin kivikkoista moreenia, Siikaniemen lisäksi kalliomaata esiintyy pienialaisesti muuallakin. Metsät ovat voimakkaasti muokattuja talousmetsiä ja arviolta noin puolet alueesta on avohakattu ja metsäaurattu. Siikaniemen laella on laajasti moderneja kiviainesten ottokuoppia.

Selvitysalue vasten vinovalovarjoste 2 m DEM ja korkeuskäyrät. Tausta-aineistot Mml 8/2021. Tunnetut muinaisjäännösalueet punaisina ympyröinä ja alueina, kohdetiedot Museoviraston rekisteriportaalin mukaan.

Inventoidut alueet ja valokuvauspaikat 1-9 (kuva 1 on raportin kansikuva). Taustakartta Mml 8/2021.

2. Lounaisreunalla kulkeva metsätie luoteeseen.

3. Metsäinen alue pohjoisosassa, kuva luoteeseen.

4. Tyypillistä alueen metsää, koilliseen.

5. Siikaniemelle johtava metsätieura.

6. Siikaniemen lakea.

7. Siikaniemen laella on paljon vanhoja sorakuoppia.

8. Kvartsijuoni.

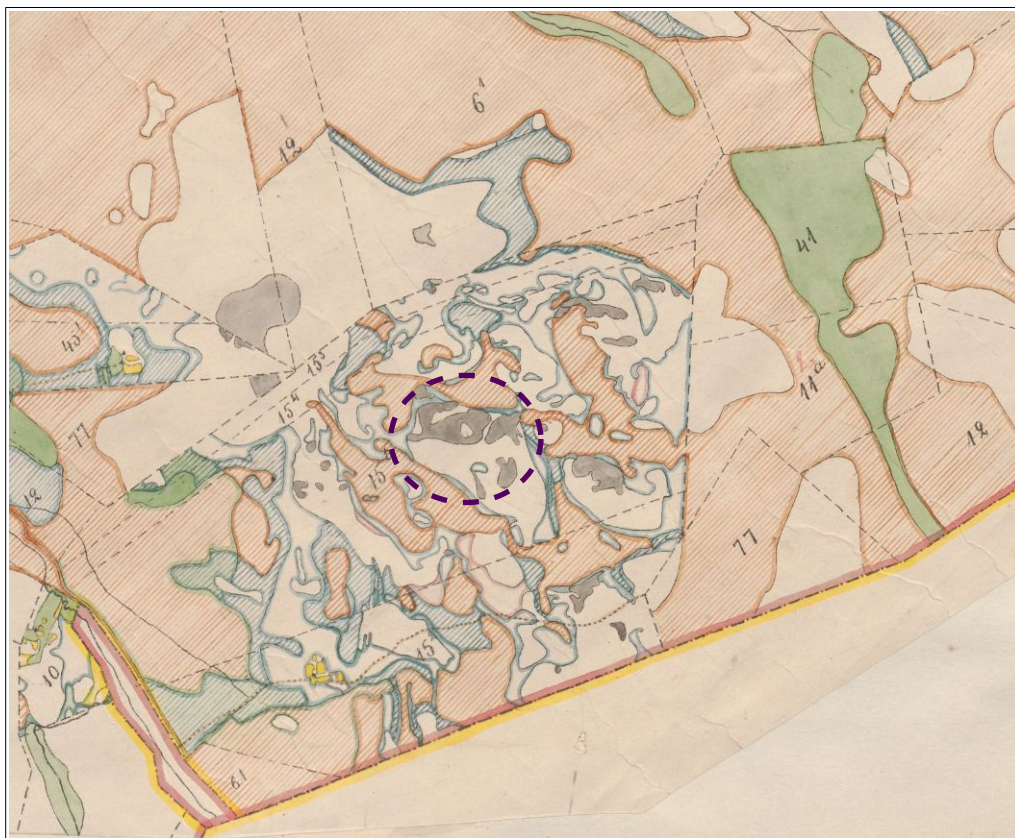

- 9. Kallioita Siikaniemen koillisosassa, kuva itään.

4. Alueen maankäytön historiaa

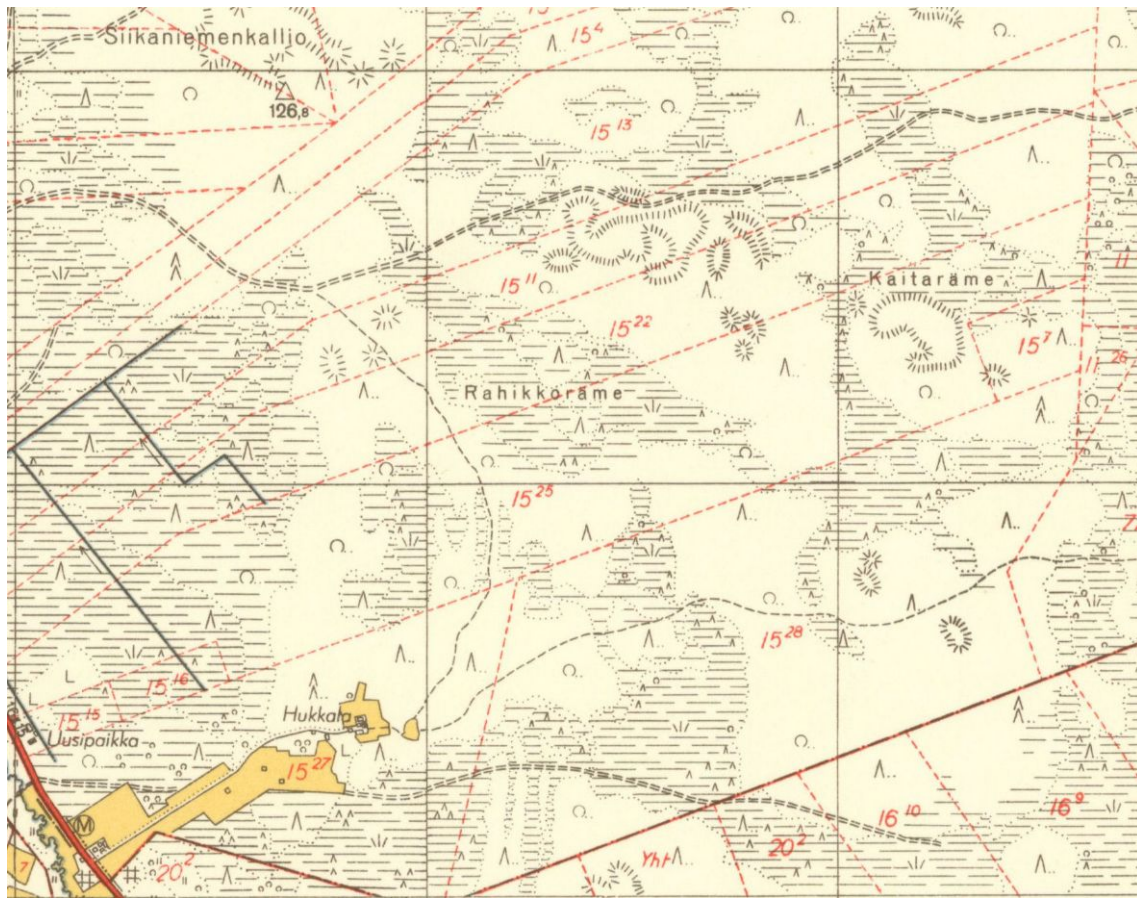
Alueen sijaintikorkeus n. 112,50 – 130 m mpy vastaa mesoliittisen jakson keski- ja myöhäisvaihetta n. 8200-8800 vuotta sitten. Lähimmät esihistorialliset kohteet sijaitsevat n. 8 kilometrin päässä. Kohdealue ei ole maaperän, korkeussuhteiden tai topografian perusteella otollista esihistorialliselle asutukselle.

Lähin historiallinen asutus syntyi länsipuolelle Kytökyläntien ja Savalojan varrella, pitäjänkartalle on merkitty peltoja ja asutus Hukkalan kohdalle n. 750 m kohdealueesta etelään, Hukkala on nykyisin autioitunut. Vanhempiin historiallisiin elinkeinoiniin viittaavia merkintöjä ei esiinny pitäjänkartalla. Siikaniemen laelta on otettu lähihistoriassa runsaasti kiviaineksia, inventoinnissa kallioilta löytyi merkkejä myös vanhemmasta louhintatoiminnasta.

Vuoden 1843 pitäjänkartalla kohdealue on tilanumeron 15:5 sisällä, Siikaniemen kalliot katkoviivan sisällä. Kartan alalaidassa vasemmalla Hukkalan asutus. Kartta: Arkistolaitoksen digitaaliarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6276303>.

Siikaniemen kallioita Rahikkorämeen yläpuolelle ei ole nimetty vielä vuoden 1953 peruskartalle 341105. Eteläpuolella sijaitsevasta Hukkalan talosta johti metsätie pohjoiseen Siikaniemenkallioiden suuntaan ja itään Patanevalle. Siikaniemen pohjoispuolitse kulki talvitie. Rämeet ja suot olivat kokonaan ojittamattomia. Kartta: Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>.

5. Tulokset

Inventoinnissa löytyi Siikaniemen kallioilta vanhoja kiviaineksen louhintaan liittyviä jättekiviä. Osa jättekivistä on koottu röykkiöiksi, osa myöhemmin hieman rajakivien tapaan, mutta ne eivät sijaitse kuitenkaan vanhoilla tila- tai muilla rajalinjoilla. Louhintatavan ja pintakasvillisuuden perusteella kiviaines on voitu irrottaa kalliosta yli 100 vuotta sitten.

12.1.2022

Jaana Itäpalo

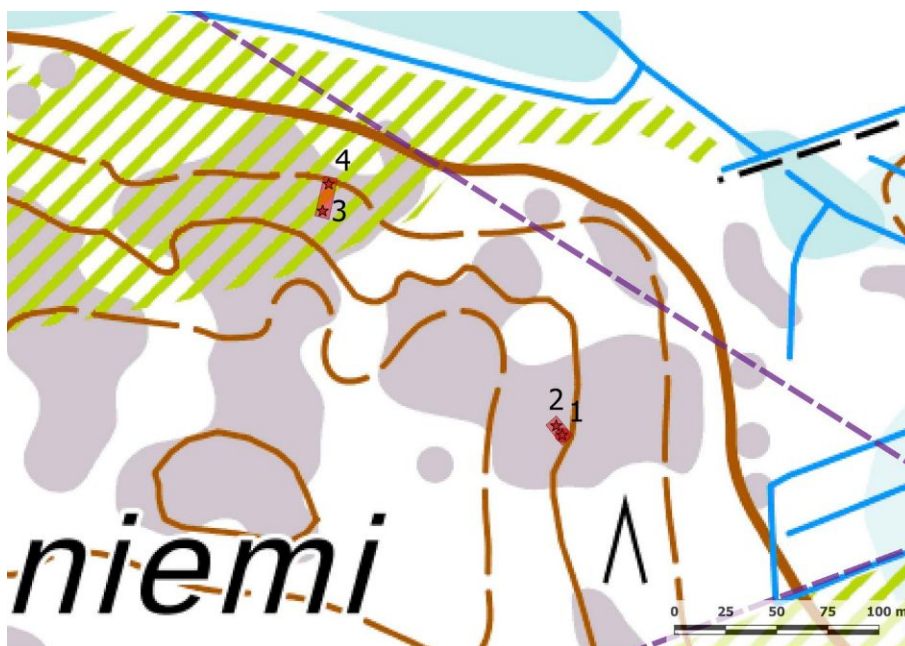
6. Kohdetiedot

1. Siikaniemi 3

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	-	TM35-lehtijako	Q4413L
Laji	Muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	341105
Tyyppi	Raaka-aineen hankintapaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7108526 I: 435621
Tyyppin tarkenne	louhokset	N2000	Z n. 122,50-125 m
Ajoitus	historiallinen	Koordinaattiselite	Eteläisin rakenne nro 1
Aiemmat tutkimukset	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt	-
Kuvaus: Siikaniemen kallioilla on tehty avohakkuu ja alueella kasvaa laajasti nuorta mäntytaimikkoa. Kallioloiden pohjoislaidalla ja itäosassa on kivien louhinnassa syntyneitä jätekiviä, ne on osin kasattu röykkiöiksi, osin ne sijaitsevat hajanaisesti ja ovat liikkuneet viime vuosina suoritettussa avohakkuussa. Joitakin kiviä on ehkä myöhemmin aseteltu hieman rajakivien tapaankin, mutta ne eivät sijaitse kuitenkaan vanhoilla tila- tai muilla rajalinjoilla. Kivissä ei erotu porajälkiä ja ne ovat pääosin hyvin särmikkäitä, jotka piirteet viittaavat perinteiseen louhintatapaan hakkaamalla, tässä on voitu käyttää hyväksi myös lämpötilan vaihteluja. Kivien pinnalla kasvaa sammalia ja jäkälää. Louhintatavan ja pintakasvillisuuden perusteella kiviaines on voitu irrottaa kalliosta yli 100 vuotta sitten.			
Ehdotus suojavyöhykkeeksi:	-.		

Alakohteet, koordinaatit

tyyppi,C,100	x,N,11,3	y,N,11,3	alanro
jätekiviröykkiö	435621,223	7108526,556	1
jätekiviröykkiö	435618,294	7108531,076	2
louhintakiviä	435507,065	7108649,865	4
louhintakiviä	435504,061	7108636,663	3

Kohteiden sijainti kartalla. Taustakartta Mml 8/2021.

Alanro 1, jätekiviröykkiö pohjoiseen, taustalla taimikon takana alanro 2, jätekiviröykkiö.

Alanro 2, jätekiviröykkiö itään.

Alanro 3, louhinnassa syntyneitä jätäkiviä, kuva luoteeseen.

Alanro 4, louhinnassa syntyneitä jätäkiviä, kuva lounaaseen.

7. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto:

Haapavesi, <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologian tutkimuskeskus,

<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu, tutkimusraportit, http://www.kparkeologia.fi/?page_id=132

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,

<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Vanha kartta, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/page/etusivu>

Kirjallisuus

Suur-Pyhäjoen historia. Vanhimista ajoista 1860-luvulle. 1968.

Muu aineisto

Schulz, Hans-Peter, Rannansiirtymistaulukko.